

פניני הפרשה

דברים-ואתחנן

עלון מס' 1198

שנה כ"ד התשפ"ג

יו"ל ע"י הקרן לזיכוי הרבים. נייד: 052-7654216
כתובת: רח' הרב רוזובסקי 14/13 אשדוד. דוא"ל: 7654216@gmail.com

הגאון שהשקה צמחים

כאשר עברו בני ישראל ליד גבול בני עשיו, ניתן להם ציווי מיוחד מאת ה' "אוכל תשברו מאתם בכסף ואכלתם וגם מים תכרו מאתם בכסף ושתייתם". מפרש רש"י: תכרו מלשון מקח. ויש להבין מהי המצוה בקניית אוכל ואפילו מים בכסף מלא מיד בני עשיו, הרי זה פשוט שיש לשלם עבור מזון? ושאלה נוספת, מדוע היה עליהם לרכוש מזון אם היה להם מן אשר בו כל הטעמים בעולם, ומים היו מהבאר הסגולית. ואם יחפצו במזון אחר ודאי שיקנו מהם ולא יגנבו, שהרי הזהירם "לא תתגרו בם" ואוכל בחנם לא יתנו להם, ואם יתנו להם בחנם, מדוע שלא יקחו?

הפסוק הבא מבאר שאלות אלה: "כי ה' אלקיך ברכך וגו' לא חסרת דבר". יש טעם לקנות מזון ומים כדי לא לכפור בטובתו של מקום, יש ענין להיראות כעשירים ולא כעניים מקבצי נדבות. לכן גם אם היו מקבלים בחנם, היתה זו כפיות טובה בקב"ה, ולא סתם חוסר דרך ארץ או אי נעימות, כאילו אין להם די ונצרכים הם למתנות. טמון כאן יסוד גדול שעל האדם להכיר טובה לה' בכל מה שמקבל.

*

מסופר על רבי ישראל זאב גוסטמן זצ"ל שהיה ראש ישיבה בישיבת "נצה ישראל" ברחביה ירושלים, וכל כולו שוקע היה בלימוד התורה, ובכל זאת היה מקדיש זמן להשקיית הצמחים בגינת ביתו. פעם הביעו תלמידיו את פליאתם, ואז סיפר להם הרב בחרדת קודש כי בצעירותו היה חבר בבית הדין של רבי חיים עוזר גרודז'ינסקי, ופעם היו מהלכים ביער הסמוך לוילנא ושחים בפסקי הדין שהגיעו לידיהם. לפתע התכופף רבי חיים עוזר והרים מספר פטריות בר וצמחים, והחל מלמד את רבי ישראל פרק בהלכות צמחים, מהי פטריה מורעלת וכיצד נראית פטריה ראויה למאכל. ולא זאת אלא אף החל לקלף את הפטריה ולהפרידה לחלקיה, והראה לו כיצד מכשירים אותה לאכילה. השתומם רבי ישראל והחריש. לאחר מכן שב לדבר בדברי תורה. לאחר כברת דרך, גילה רבי חיים עוזר פתח נסתר של מערה ולמרבה הפלא נכנס לתוכה עם רבי ישראל. הוא השתהה בתוכה זמן רב, והרחיב את הדיבור על גודל המערה, תנאיה וטיבה, והרב גוסטמן משתאה ומחריש. כעבור שנתיים פרצה מלחמת העולם השנייה, והרב גוסטמן הצליח בחסדי שמים להימלט ליערות אשר סביב וילנא, ואז נזכר במערה, נכנס אליה והשתכן בה במשך חדשים מספר, כאשר המזון היחיד שהחזיקו בחיים היה פטריות בר וצמחים שהראהו רבו. לזכרון הנס הגדול וההצלחה היה מדי פעם בפעם משקה את הצמחים בחצרו כדי להודות לה' על חסדו הגדול.

מַפְּל מִלְמַדֵי הַשְּׁפִלְתִּי	עצה טובה
<p>מִה לִוְמָדִים מְ - גִיפּ בְּטִיּוּלֵי גִיפִים, בּוֹחֲרִים דְּוָקָא בְּמִסְלוּלִים קָשִׁים וְתַלּוּלִים, כִּי זֶה הָאֲתָנָר וְזֶהוּ כָּל הַתַּעֲנוּג. כֶּךְ גַּם בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה, הָאֲתָנָר הוּא לְחַפֵּשׁ לְפִצְחַ דְּוָקָא אֶת הַדְּבָרִים הַקָּשִׁים, הַסְּבוּכִים וְהַמְרַכְּבִים. (הָרַב מְאִיר גֵּבַאי שְׁלִיט"א)</p>	<p>"אם אינך מצליח לדון מישהו לכף זכות, תדון אותו לכף שטות..." (הגאון רבי גרשון אדלשטיין זצ"ל בשם אמו).</p>

מגיד דבריו / פנינה מתורתו של הגאון רבי בוגיד סעדון זצ"ל

"ידוע הדבר ומפורסם הענין כי כל ענייני העולם הזה הם הבל ואין בהם ממש, וכמו שאמר הכתוב בקהלת 'הבל הבלים אמר קהלת הבל הבלים הכל הבל'. ופירושו המפרשים ז"ל דאילו אמר כן אדם אחר, היו אומרים העולם מפני שלא ראה תענוגי העולם הזה כראוי לכן הוא מהביל את הכל. לא כן שלמה המלך ע"ה שכתוב בו 'הגדלתי מעשי בניתי לי בתים וגו' וכל אשר שאלו עיני לא אצלתי מהם לא מנעתי את לבי מכל שמחה' וגו' (קהלת ב, ד-ז)".

(מגיד חדשות" ח"י עמ' שכ"ט)

ה' אלהיכם ההולך לפניכם הוא ילחם לכם – הנה כבר רמזתי בחידושיי כמה פעמים שבזכות מצות המילה זכו ישראל לצאת ממצרים ולהיכנס לארץ. ונראה גם כאן לרמוז "י"י אלהיכם ההולך לפניכם הוא ילחם לכם" ראשי התיבות עולים בגימטריא המילה (עם הכולל), לרמוז לאמור. (מכת"י הגאון רבי משה לוי זצ"ל).

רק השמר לך וגו' פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך (ד' ט') – פן תשכח את ס"ת "נחת", רמוז בזה שבשביל לזכור את התורה [שבה הכתוב מדבר] ולא לשוכחה, צריך ללמוד בשובה ונחת ולא בצורה הפוזה ופיוזה, וכמ"ש במדרש תלפיות בשם ספר האפודי ע"ש. (הרה"ג ר' רחביה חדוק שליט"א).

נקודת חן / עובדיה חן

אסור לסור מתמרור!

"איני זו מכאן עד שאפדנו בכל ממון שפוסקין עליו". ואכן, לא זו משם עד שפדאו בממון הרבה. לא עברו ימים מרובים והילד מתגלה כאחד מגדולי הרבנים הלא הוא רבי ישמעאל בן אלישע.

כיצד הצליח רבי יהושע לזהות כי לפניו ילד יוצא דופן שמובטח שיהיה מורה הוראה בישראל? יתכן שהוא היה בסך הכל תלמיד חרוץ ושינן היטב את הפסוקים?

כדי להבין זאת, נצטרך לתאר את הלך הרוחות באותה עת בירושלים. בין האנשים שנותרו מהחורבן הנורא היו חלוקות הדעות לפשרו של החורבן. היו שתלו את האסון בבריונים ששרפו את המחסנים, היו שהסבירו שהלחימה היתה כושלת, היו שתלו זאת במלחמת האחים. הצד השווה לכולם היה פרשנויות שהתבססו על גורמים טבעיים ומקריים. רק קבוצה מצומצמת של אנשי מעלה הבינה כי החורבן הנורא הגיע כעונש על העבירות הקשות שפשו בעם באותה עת.

כשרבי יהושע מגיע לכניסה של בית האסורים, ופותח בשאלה הקשה: "מי נתן למשיסה יעקב וישראל לבוזזים?" הוא מבקש לבחון אם הילד יתלה כמו כולם את האשמה בגורמים טבעיים.

אך כשהילד עונה מיד וללא היסוס "הלא ה' זו חטאנו לו ולא אבו בדרכיו הלוך" וגו', רבי יהושע מבין שלפניו ניצב ילד מיוחד. בשעה שכל האנשים והשבויים מסביבו מאשימים בסבלם את האויב ששבה אותם או את הבריונים שלא נכנעו, עומד ילד רך וטהור שמצדיק עליו את הדין וקולט מה שמבוגרים רבים אחרים לא תפסו: העם עצמו הוא שאשם במצבו. החטאים והעוונות האיומים כלפי ה' וכלפי הבריות הם שהובילו את ישראל לשעתו הקשה ביותר.

לילד עם תפיסה כזו, ידע רבי יהושע מצפה בודאי עתיד רוחני מבטיח.

מספרים בהלצה שכאשר קיבל השטן את מינויו המפוקפק, פנה לה' בטרוניא: "מדוע נגזר עלי לשמש בתפקיד כל כך נורא להסית ולהמית, תמיד יקללו אותי כולם ושמי יהיה לדראון עולם?!"

"אין לך מה לדאוג", הרגיעו הקב"ה "את כולם יאשימו, רק לא אותך... למה ההוא מת? מסיבוך של שפעת, והשני? התקף לב, והשלישי? מתאונה, והרביעי? היה לו סוכר - רק אותך אף אחד לא יאשים..."

ישעיה הנביא מוכיח את ישראל: "על מה תפוי, עוד תוסיפו סרה, פל ראש לחלי וכל ללב דין" (ישעיה א, ה). האלשיך הקדוש מפרש פירוש נוקב: "על מה תוכו?" - כאשר מכה ה' את עמו, הדבר מחייב חשבון נפש ותיקון מעשים, שכן הקב"ה רחום וחנון ואינו מעניש בלי סיבה. אלא שטבעם של בני אדם לתלות את הצרות במקרה וטבע במקום לפשפש במעשים. וזהו שהמשיך "עוד תוסיפו סרה" בכך שתטענו "כל ראש לחולי וכל לכב דוי" – טבעו של כל ראש להיות חולה, וטבעו של כל לב להיות כואב, ואין כאן איתות משמים.

במסכת גיטין (נ"ח ע"א) מובא מעשה על רבי יהושע בן חנניה שביקר בכרך גדול ברומי. סיפרו לו שתינוק אחד יושב בבית האסורים יפה עינים וטוב רואי וקווצותיו סדורות לו תלתלים. הלך ועמד על פתח בית האסורים וביקש לבחון את ידיעותיו. שיטת המבחן שלו היתה פשוטה. הוא מתחיל לצטט בקול את חלקו הראשון של פסוק מספר ישעיה (פרק מ"ב): "מי נתן למשיסה יעקב וישראל לבוזזים?", וממתין לראות כיצד יגיב הילד. ואכן הינוקא מיד משלים את הפסוק בשטף וללא טעות: "הלא ה' זו חטאנו לו ולא אבו בדרכיו הלוך ולא שמעו בתורתו".

רבי יהושע מתפעל מהילד ואומר בהתרגשות: מובטחני בו שיהיה מורה הוראות בישראל, ונשבע

ויספרו לבניהם / ספור לשלחן השבת

לפנים משורת הדין

שמחפש בדאגה שטר של חמישים לירות שלקח בהלוואה מגמ"ח ואבד לו. מיד החזיר לו הבחור את השטר, והשיב את נפשו.

חזר לרב וסיפר לו, נהרו פניו ואמר לו: זה מה שאמרו (ב"מ ל' ע"ב) "לא חרבה ירושלים, אלא בגלל שהעמידו דבריהם על דין תורה, ולא עשו לפנים משורת הדין". אמנם הדין הוא "הרי אלו שלו", אבל אין הכוונה שאסור להכריז, אדרבא ראוי תמיד לעשות לפנים משורת הדין.

אל הגאון רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל, ניגש פעם בחור מישיבת "פורת יוסף". סיפר שמצא שטר של חמישים לירות שהיה סכום נכבד בימים ההם, ושאל מה הדין. מכיון שלא היו לשטר סימנים, ההלכה היא ש"הרי אלו שלו", אבל הרב לא אמר לו כך, אלא הוציא שטר של חמישים לירות מכיסו ואמר לו: "הא לך מתנה ממני, ועתה, לך לבית המדרש וחפש מי איבד את הכסף".

עלה הבחור לבית המדרש, וראה אדם קשה יום,

ראשון בקודש

הבר-מצוה הראשונה

סעודת הבר-מצוה הראשונה שנזכרה במקורות, היא הבר-מצוה שערך רבי שמעון בר יוחאי לבנו רבי אלעזר. כמובא בזוהר חדש (פרשת בראשית): "רבי שמעון בר יוחאי זמין למארי דתיובתא ומארי דמתניתא למיכל בסעודתא רבתא דעבד בר מצוה לבריה רבי אלעזר. וחפא לביתיה במאנן דיקר ואותיב לרבנן בהאי גיסא ובהאי גיסא והוי קא בדה טובא. אמרו ליה רבנן מאי בדיחותא דמר ביומא דין יתירה משאר יומין? א"ל רשב"י דיומא דין נחתין נשמתין קדישא עילאין בדי' גפין דחיותא לברי רבי אלעזר, ובהלולא דא חדי בדיחותא שלימתא".

הודעה לקוראי העלון!

כפי שבטח שמתם לב, אחרי הרבה התלבטויות, העלון החל מהשבוע עובר לצאת במתכונת דו-שבועית ויכלול שתי פרשיות יחד. וזאת בעיקר מהסיבה שהעלויות סביב הוצאת העלונים עלו בצורה משמעותית. עם זאת, המתכונת החדשה תאפשר מרווח זמן לשפר את המדורים ולהביא חומר יותר משובח ונדיר, בבחינת מועט המחזיק את המרובה.

*

בציון דרך זה, אנו מבקשים להודות לכל מי שהולך אתנו כבר שנים רבות את הדרך הארוכה ומסייע סיוע שיש בו ממש בחלוקת העלונים: הורי היקרים הי"ו, אחי היקר הרב דניאל חן הי"ו, מוגיד המישרים הרב יונה חורי הי"ו, ר' יוסף פסח ולך הי"ו, ור' יניב בירן הי"ו. תתברכו בכל הברכות הכתובות בתורה, ויתמלאו כל משאלו לבכם לטובה. אמן.

בתקוה להבנה

נשמח לתרומות ולסיוע לעלון

2777

11/81 תשפ"א

אור המאיר

שאלות ותשובות שענה לשואליו בקצרה מרן רה"י הגאון רבי מאיר מאזוז שליט"א

שאלה: האם בשעת הצורך מותר להכנס לבית-הכסא בתחנת דלק או באולם שמחות? תשובה: נראה דמותר גם ללא רשות, דכולי עלמא ידעי ומחלי, רק שישמור על הנקיון. וכמו שמותר להדליק אור בתדר המדרגות או לעלות במעלית כדי לפגוש מישהו. והראיה דמחלי על כך, ממה שאינם נועלים בית הכסא במפתח כמו שנוהגים בקצת תחנות שהמפתח אצל השומר.

שאלה: בשנה שחל תשעה באב ביום חמישי, האם מותר להסתפר לכבוד שבת ביום ששי (י' באב) קודם הצות?

תשובה: מותר להסתפר (עיין בכה"ח סי' תקנ"ח אות ו'). אבל בשאר ימי השבוע אין להקל להסתפר בעשירי באב וכמ"ש החיד"א במחבר"ר (סי' תקנ"ח סק"א וסק"ה) והכה"ח (שם אות ו') בשם האחרונים. ע"ש. וק"ו הוא מדין בשר ויין שמדינא דגמ' אינם אסורים גם בשבוע שחל בו רק בסעודה המפסקת, ואפילו הכי כתב מרן להחמיר שלא לאכול בשר בליל עשירי ויום עשירי. כביסה ותספורת שאסורים מדין הגמ' בשבוע שחל בו, אינו דין להחמיר בהם גם בעשירי? ועיין בשו"ת יחיה דעת ח"ה (סי' מ"א) ובגליון שם.

שאלה: האם בצום תשעה באב שחל ביום חמישי, אפשר לצאת גם ידי חובת תעניות של בה"ב לכפרת עונות (ע"פ הגרי"ח בספר לשון חכמים)? ואם כן, האם מותר ללמוד את סדר הלימוד של תענית בה"ב (אדרא, תהלים וכדומה), ואם לא, האם אפשר להקדים או לאחר את התענית ליום אחר? תשובה: אסור ללמוד בט"ב כלום, רק במוצאי ט"ב. אפשר להקדים או לאחר תענית בה"ב.

שאלה: עד איזו שעה ניתן לומר תיקון הצות בצהרים בימי בין המצרים? בסידור איש מצליח לתשעה באב הביאו בשם כת"ר שליט"א שאם אי אפשר לאמרו בהצות בדיוק, אפשר לאמרו במנין סמוך למנחה, ומכיון שידוע שבישיבת כסא רחמים מקפידים להתפלל מנחה תמיד בזמן מנחה קטנה בין בקיץ בין בחורף, משמע שאפילו אחר זמן מנחה קטנה אפשר לאמרו. דא עקא, שמצאנו להגאון רבי אליהו מני זצ"ל בספר "מעשה אליהו" שכתב שאם נאנס ולא אמר תיקון הצות בהצות היום, אומרו עד זמן מנחה קטנה (הובא בעמודי ההוראה שבסוף ספר מורה באצבע אות ר"ל). יורנו המורה.

תשובה: בחו"ל המנהג פשוט לומר עד השקיעה. האר"י ז"ל למד מהפסוק בירמיה (ו, ד) "אוי לנו כי פנה היום כי ינטו צללי ערב", ומשמע שעד השקיעה אפשר לומר תקון הצות. וכן ראיתי שנהג ר' שמואל עידאן זצ"ל בבית הכנסת שלו, ומסתמא כך ראה מרבנים שקדמוהו.

שאלה: האם מותר ללמוד עם בנו אל"ף בי"ת בערב תשעה באב אחרי הצות או בתשעה באב, או שאסור? תשובה: בערב תשעה באב אחר הצות מותר, כי טעם האיסור הוא שמא ירהרר ביום תשעה באב בדברי תורה שלמד בערב תשעה באב, וזה לא שייך בלימוד אל"ף בי"ת לתינוק, אבל בט"ב עצמו אסור כמו כל תלמוד תורה דעלמא.

שאלה: יש מיוצאי לוב הנוהגים בט"ב באב אחר הצות לאוורר את הבית, להחליף סדינים וכדומה, כיצד יש לנהוג ע"פ ההלכה (מנהג זה הובא במאירי סוף מס' תענית)?

תשובה: לאוורר ולהחליף סדינים וכו', מנהג יפה הוא, שנזכה לקבל בקרוב את פני משיח צדקנו וט"ב ייהפך לחג החגים (ט"ב בגימטריא חג) בב"א.

לקבלת העלון בדוא"ל, שלחו בקשה ל: 7654216@gmail.com

לע"נ רחל בת מזל ע"ה
לע"נ לאה בת שרה ע"ה

לע"נ יוסף יצחק ז"ל בן שושנה תבלח"ט

להצלחת פסח יוסף בן מלכה הי"ו

לע"נ רבי עובדיה בן לולו זצ"ל
לע"נ רבי אליהו בן אסתר זצ"ל
לע"נ אפרים בן מימה פנינה ז"ל